

Turistična kmetija Arkade je v lasti družine Cigoj.
Foto: Irena Destovnik, Črničeh, 15. 5. 2010

Odvodnjavanje zaprtega balkona.
Foto: Mojca Tercej Otorepec, Lisjaki, 15. 5. 2010

PO POTEH GASTRONOMIJE IN STAVBNE DEDIŠČINE NA VIPAVSKEM IN KRASU

Ravno prav velika skupina etnologov in gostov se je v soboto, 15. maja 2010, kljub dežju zbrala pred Slovenskim etnografskim muzejem. Vremenska napoved je bila slaba, dež z vetrom, a etnologi se ne damo. S profesorjema Janezom Bogatajem in Vitom Hazlerjem smo se podali na rajžo, tokrat po poteh kulinarčnih mojstrov in kulturne dediščine Vipavskega in Krasa.

Po prvem kratkem postanku na Ravbarkomandi smo pot nadaljevali proti Vipavski dolini. V Slapu pri Vipavi smo si ogledali kamniti ločni most s klesanim posvetilom v stari slovenščini. Posvetilo omenja tuštanjskega graščaka in Škarjo, zame oba zelo zanimiva, saj izvirata iz Moravske doline, krajev, kjer službujem in raziskujem. Prof. Vito Hazler je predstavil zgodbo tuštanjskih graščakov in današnjo podobo gradu, ki stoji v vasi Zgornji Tuštanj v Moravški dolini.

Pot smo nadaljevali proti vasi Goče, kjer smo leta 1987 takratni študenti raziskovali gmotno, družbeno in duhovno kulturo in zbrali gradivo za pravcato monografijo. Morda bi lahko izšla danes, po 23. letih, ko se je na Gočah že marsikaj spremenilo, še vedno pa je v vasi nekaj več kot 60 velbanih kleti. Bilo mi je prijetno ob obujanju spominov na študentsko terensko delo, ko smo med preizkušanjem metode raziskovanja z udeležbo živeli kar pri domačinih. Danes je nekaj hiš obnovljenih, ustavili smo se v eni od njih, v novozgrajeni kleti pri Fajdigovih in poskusili njihova vina. Kljub močnemu vetru smo se peš sprehodili po vasi in si ogledali nekaj posebnosti, predvsem portone in dvorišča z vodnjaki; dediščino stavbarstva nam je predstavil prof. Vito Hazler, prof. Janez Bogataj pa zgodbo o ljudeh in takratnem terenskem delu.

Pot nas je peljala naprej proti Brjam nad Branikom, kjer smo si ogledali cerkev sv. Martina s kipi Petra Černeta. Cerkev je opremljena s kipi iz žgane gline, ki hudomušno prikazujejo prizore iz nabožnega življenja, na primer Izgon iz raja, na katerem je Adam prikazan s čevljem v zadnjici. Po kiparjevi razlagi je to ponazoritev božje brce, s katero je bil Adam izgnan iz raja. Tudi Križanje ni predstavljeno na običajen način, saj Kristus strmi v

grozdje, križ pa je obložen s trsi. Černe je na vseh kipih upodobil trto kot največjo značilnost Vipavske doline.

Po napornih ogledih smo se ustavili v Črničah na turistični kmetiji Arkade, ki je v lasti družine Cigoj. Domačija izvira iz 19. stoletja, zgrajena naj bi bila leta 1811, a so jo ves čas obnavljali in po pripovedovanju gospodarja ob tem tudi popolnoma uničili, tako da danes žal ni več kulturni spomenik. Kljub temu je domačija obnovljena, gostilna v njej pa ponuja jedi iz lokalnega okolja; vso hrano, ki jo ponujajo gostom, namreč pridelajo doma. Nam so ob doma spečenem zeliščnem kruhu ponudili različne mlečne in zeliščne namaze, pršut, panceto in salame, zraven pa smo pili zelen in Cabernet Sauvignon. Gospodar nam je predstavil svoje delo in začetke preusmerjanja v turistično kmetijo, ki deluje od leta 1989. V Črničah smo si ogledali tudi župnijsko klet, ki je v resnici kraška jama z zasiganimi tlemi in izvirom čiste vode, ki so jo v preteklosti uporabljali domačini. Potoček, ki teče iz izvira, ne presahne niti v najbolj sušnih letih.

Po slikoviti zeleni pokrajini smo se v oblačnem in vetrovnem vremenu – k sreči je dež ponehal – mimo Kobdilja in Štanjela podali v kraško vasico Pliskovica. Med potjo smo se ustavili še v vasici Lisjaki, kjer smo si ogledali propadajočo domačijo – dvorec z vrsto ohranjenih detajlov gradnje, med njimi je najzanimivejši način odvodnjavanja zaprtega balkona.

Pliskovica je majhna kraška vas, kjer so pred leti uredili naravoslovno in kulturnozgodovinsko pot. V Pliskovici je doma tudi leta 1974 rojeni mladi kamnosek samouk, Jernej Bortolato, ki nam je poleg svojih izdelkov prikazal tudi načine klesanja in izdelovanja drobnih kamnoseških izdelkov. Nekateri izdelki najbrž najmlajšega kamnoseka v Sloveniji so med izbranimi protokolarnimi in poslovnimi darili. Na letošnji razstavi domačih in umetnostnih obrti v Slovenj Gradcu je za svoje izdelke – zelo uspešno sodeluje z oblikovalcem Andražem Debeljakom – prejel Zlato vitico, ki jo podeljujejo obetavnim mladim ustvarjalcem. Jernej Bortolato ob hiši staršev gradi novo hišo; na njej so zlasti

* Mojca Tercej Otorepec, univ. dipl. etnol. in soc. kulture, višja konservatorica, Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, OE Kranj, 4000 Kranj, Tomšičeva 7, E-naslov: mojca.otorepec@zvkd.si

Propadajoča domačija – dvorec z ohranjenimi gradbenimi detajli.
Foto: Irena Destovnik, Lisjaki, 15. 5. 2010

Mladi kamnosek Jernej Bartolato (levo) z Janezom Bogatajem.
Foto: Irena Destovnik, Pliskovica, 15. 5. 2010

zanimivi kamnoseški detajli in palette pod strešnim kapom (belordeče obarvana opeka).

Že proti večeru smo se odpeljali proti Dolu pri Vogljah, kjer nas je v gostilni Ravbar lačne in utrujene čakalo pozno kosilo oziroma zgodnja večerja. Gostilna Ravbar je znana tudi pod hišnim imenom Pri županovih, saj je bil njen prvi lastnik Ivan Ravbar, ki je leta 1888 kupil staro vaško gostilno, pozneje repentabski župan. V daleč naokrog znani gostilni, ki privablja predvsem goste iz deset kilometrov oddaljenega Trsta, smo okušali kraške lokalne jedi – postregli so nam kraško panceto s sirnim zeliščnim

namazom in jagodovo kremo, zeliščno juho, ročno oblikovane raviole z divjimi šparglji in pečenega jagenjčka s krompirjem. Vse zares dobro pripravljene jedi izbranega okusa smo zalili z domačim teranom, po vsem dobrem pa nas je čakal še krožnik s kremšnito in čokoladnim moussom.

Etnologi bi se morali večkrat podati na podobne poti. Ponovno sem se počutila kot takrat, ko sem se še kot študentka udeleževala terenskih vaj z obema nekdanjima profesorjema, ki sta tokratno rajžo pripravila s poudarkom na gastronomiji in stavbni dediščini.

